

ВПЛИВ РІШЕНЬ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИНЦИПУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ РІВНОВАГИ ЄС

Європейський Союз є організацією з особливою правовою природою та специфічними особливостями правової системи (*suigeneris*). Наднаціональна сутність утворення та сформовані в його рамках завдання і цілі не дають можливості провести чіткий розподіл між нормотворчими та виконавчими функціями його інститутів. Все це обумовило особливий статус однієї з головних інституцій Союзу, а саме Суду ЄС. Адже відомо, що останній наділений не лише можливістю здійснення функції правосуддя, але й володіє повноваженнями щодо нормотворчої діяльності. Такий правовий статус судового органу безперечно дає нові уявлення щодо процесу правотворення та вказує на те, що не завжди діє класична концепція за якою нормотворча функція є виключною прерогативою законодавчого органу.

Вплив прецедентної практики Суду на розвиток права Європейського Союзу знаходить своє відображення у виробленні принципів, що становлять базу функціонування інтеграційного права ЄС та пояснюють, у чому полягає унікальність останнього. Так, саме Судом Європейського Союзу були обґрунтовані засади верховенства права ЄС, прямої дії його норм, інституційної рівноваги та інші. В аспекті даного дослідження доцільно буде проаналізувати вплив Суду ЄС на формування та розвиток саме принципу інституційного балансу, як вихідної вимоги діяльності всієї системи інституцій Союзу. Актуальність зазначеного питання пояснюється ще й тим, що аналіз практики дозволить прослідкувати еволюцію розподілу компетенції між інституціями ЄС та процес демократизації Союзу, що відображається в постійному вдосконаленні правового регулювання, перш за все, на рівні регламентації компетенційних повноважень різних інститутів ЄС, формування структури та системи права ЄС.

В першу чергу варто зазначити те, що Суд ЄС при здійснює свою діяльність на підставі використання систематичного та телеологічного

¹ Студент 5 курсу Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України НІОУ імені Ярослава Мудрого.

методів тлумачення норм права ЄС. Окрім цього, вагомим засобом розширення повноважень Суду є доктрина домислюваних (передбачуваних) повноважень, якою можуть користуватися всі інституції ЄС. Відповідно до названої концепції органу може бути надано повноваження, яке хоча і не зазначене в установчих договорах, але покликане реалізувати мету, поставлену ними. Таким чином, Суд ЄС, вбачаючи необхідність в ефективному регулюванні певних правовідносин має право вийти за межі своєї компетенції та виробити власний правовий механізм вирішення проблеми. Саме ця концепція і є одним з логічних пояснень того, що судовий орган виконує нормотворчу функцію.

Принцип інституційної рівноваги Європейського Союзу було затверджено на підставі використання зазначених засобів під час прийняття ряду рішень. Так, саме визначення даної засади Суд наводить у рішенні по справі *Meroni*, де зазначається, що «баланс влад є характеристикою інституційної структури Співтовариства, фундаментальною гарантією, наданою Договором» [1; с. 133].

Подальший розвиток вимог зазначеного принципу міститься, зокрема, у справі *Les Verts*, де Суд вказав на можливість оскарження актів Парламенту [2; с. 1339]. Адже, за первинною редакцією процедури акти Парламенту не могли підлягати оскарженню, а сам Парламент не міг ініціювати позови по оскарженню актів інститутів. Проте при вирішенні вказаної справи Суд ЄС врахував еволюцію повноважень цього органу та його зростаючу роль у нормотворенні, особливо з прийняттям Єдиного Європейського Акта, і саме на цій підставі виніс відповідне рішення. Схожа позиція відображена і в рішенні по справі *Chernobyl*, де вказується на можливість участі Парламенту у процесі оскарження актів інших інститутів [3; с. I-2041].

Суд підкреслив, що, незважаючи на відсутність в установчих договорах відповідних положень, та наявність пробілів, він покликаний ефективно захищати статус та повноваження кожного інституту. Гарантією такого захисту в розглянутому випадку є визнання за Парламентом статусу повноцінного суб'єкта провадження за ст. 263 Договору про функціонування ЄС. Таким чином, Суд при прийнятті рішення виходив в першу чергу з необхідності забезпечення демократизації Союзу та необхідності забезпечення балансу між усіма інституціями. І прийняття вказаних рішень свідчить про вагомий вплив зазначеної судової інстанції на процес становлення правової та організаційної системи Європейського Союзу.

В цьому аспекті варто погодитись також з твердженням Т. В. Комарової, котра ґрунтовно досліджувала вказане питання. Науковець зазначає, що цей приклад (наведені справи – *Прим. Авт.*) показує, що принцип інституційної рівноваги постійно розвивається та набуває нового змісту із наданням Союзу нових повноважень, що зараз стається дуже часто, тому можна говорити про прогресивні повноваження інститутів ЄС. У свою чергу Суд ЄС розвиває свою практику відповідно до цієї еволюції, а ця практика стає авторитетним джерелом. Так відбулося, коли його рішення щодо визнання за Парламентом нового статусу за процедурою оскарження актів інститутів Співтовариства стали базою для внесення змін Маастрихтським договором у ст. 230 Договору про заснування Європейських співтовариств [4; с. 238].

Тобто, з наведеного можна зробити висновок про те, що рішення Суду, які мають по суті правотворчий характер, в подальшому, як правило, проходять процес втілення в норми законодавства ЄС. І саме так сталося із принципом інституційної рівноваги, який розвинувся лише завдяки діяльності Суду та прийнятті ним прецедентних рішень по наведених справах. Все це ще раз підтверджує те, що Суд ЄС відіграє ключову роль у розвитку основоположних засад права та інститутів ЄС, зокрема і принципу інституційного балансу.

Проте, не всі вчені та спеціалісти в галузі права ЄС погоджуються із таким виходом Суду за межі своїх повноважень. Так П. Нейл (P. Neill), Т. Хартлі та Х. Расмуссена (H. Rasmussen) вказують на те, що така активізація Суду межує із виходом за межі своїх повноважень або із самовільним їх розширенням. В основу своїх обґрунтувань П. Нейл (P. Neill) після прийняття рішення по справі *Les Verts* поклав твердження щодо того, що Суд самовільно змінив зміст ст. 230 Договору про заснування Європейських співтовариств, хоча держави-члени не внесли в договір положення про участь Парламенту в цій процедурі, що виразило їх волю [5; с. 235].

Т. Хартлі, в свою чергу, зазначає, що складно уявити більш виразний приклад зміни права замість його тлумачення [6; с. 91]. А Х. Расмуссен (H. Rasmussen) взагалі наполягав на тому, що Суд керується, перш за все, принципами права ЄС, які є політичними за своєю природою, а тому не можуть застосовуватися при судовому розгляді [7; с. 62].

Дані думки беззаперечно заслуговують на існування, проте вони не змогли переконати Європейський Союз в протиправності дій Суду. І на-

віть всупереч зазначеним твердженням вказані прецедентні рішення були покладені в основу при внесенні змін до установчих договорів. А це ще зайвий раз підтверджує той факт, що думка Суду ЄС щодо розвитку принципу інституційної рівноваги є авторитетною та становить визначний вплив на розвиток інтеграційної правової системи. Підтвердженням зазначеної позиції можуть слугувати не лише наведені два судових рішення. Нормотворча практика ЄС знає багато випадків, коли в основу внесення змін до законодавства ЄС були покладені саме прецеденти вироблені Судом ЄС.

Слід зазначити, що на цьому робота Суду з приводу розвитку принципу інституційного балансу ЄС не завершується. І в його практиці вже наявні рішення, котрі стосуються таких елементів як неможливість прийняття Радою Регламенту без консультації з Парламентом (справа *Roquette Frères*); можливість прийняття Радою певного акта без висновку Парламенту у разі недотримання останнім визначених строків (справа *Parliament v Council*); необхідність відображення в кожному акті, який приймається в рамках ЄС, переліку причин, з яких він був прийнятий, обґрунтування того, що акт не протирічить принципу субсидіарності та пропорційності, які лежать в основі компетенцій ЄС (справа *Vreugdenhil BV v Commission*) та ряд інших. Всі ці справи дають можливість глибше зрозуміти принцип інституційної рівноваги та визначити основні його вимоги.

Таким чином, на основі узагальнення наведених тверджень варто зробити висновок про те, що роль Суду ЄС у формуванні та розвитку принципу інституційного балансу ЄС є досить вагомою. Правові позиції, викладені в прийнятих рішеннях поклали основу розвитку демократії Європейського Союзу та були імплементовані в норми права ЄС. Всі ці факти лише підтверджують авторитетність думки Суду та високу ефективність його роботи. На основі аналізу окремих рішень нам вдалось з'ясувати яким саме чином Суд сформував принцип інституційної рівноваги та які обставини він поклав в основу розвитку зазначеної засади.

Література:

1. Case 9/56, *Meroni & Co, Industrie Metallurgiche SpA v High Authority* // European Court Reports. – 1957–58. – P. 133.
2. Case 294/83, *Parti écologiste «Les Verts» v European Parliament* // European Court Reports. – 1986. – P. 1339.

3. Case 70/88, *European Parliament v Council (Chernobyl)* // European Court Reports. – 1990. – P. I-2041.
4. Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу : монографія. – Х. : Право, 2010.
5. Neill P. The European Court of Justice: A Case Study in Judicial Activism. – London: European Policy Forum, 1995. – P. 235.
6. Хартли Т. К. Основы права европейского Сообщества: Пер. с англ. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. –С. 91.
7. Rasmussen H. On the Law and Policy in the European Court of Justice. – Dordrecht, Boston, London: Martinus Nijhoff Publishers, 1986. – P. 62.

Науковий керівник: Асірян С. Р., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

С. О. Рєпа¹

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄВРОПІ

Сучасна глобалізація інформаційних процесів, розвиток інформаційних систем та технологій дозволяє говорити про становлення інформаційного суспільства. В умовах активізації інтеграційних процесів у Європі постає все більше питань про незалежність окремих аспектів суверенних повноважень держав. Забезпечення інформаційного суверенітету набуває підвищеної актуальності через інтенсивний процес обігу інформації в соціальних внутрішніх та міждержавних відносинах, що має важливе значення для юридичного і наукового розуміння, та практично-правового втілення безпосередньо.

Сьогодні майже всі країни обмінюються між собою інформацією, тому постає питання, яке місце займає ця інформація в національному інформаційному просторі та яким чином можна врегулювати інформаційні потоки, а через появу інформаційної зброї відповідь на це питання є дуже актуальною.

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.